

Д-Р ВОЛОДИМИР СТАРОСОЛЬСЬКИЙ.

„З БОРОТЬБИ ЗА ПРАВО.“

I.

Минає повне десятиліття від проголошення „наглих судів“ на українських територіях в межах Польщі. Оскільки мені відомо, це перший в історії випадок, такої довгої суспензії нормальних приписів про судове карне поступовання та деяких постанов матеріального права. Інституція виразно веймкова, надзвичайна, подумана як переходовий, короткотривалий спосіб реакції на певні явища, — ця інституція стала таким чином наче нормальною, звичайною.

Не треба доказувати: проблема наглих судів, стала настільки важною, настільки актуальною, що вона заслуговує на основне обговорення, на основне опрацювання усеї з нею звязаної проблематики. Аж дивно, коли подумати, що досі це не сталося. Появилися на протязі цього десятиліття двічі зміни законодавства про наглі суди в напрямі загострення обовязуючих постанов; відбулося на цьому протязі часу чимало розправ перед наглими судами; виконано чимало ними принятих засудів, а юридична література, майже зовсім не зареагувала на це. Так, якби не йшло про „найвиші добра“ людини і якби не йшло про установу, яка повинна притягати до себе особливу увагу юриста, вже тим одним, що вона стоїть, такби сказати на самій межі права та правосуддя.

Не є метою цих стрічок заповнювати отцю прогалину. Я хочу тільки конкретними прикладами ілюструвати усю її важливість. Я хочу зробити це на прикладі останнього наглого суду, що відбувся у Львові в липні ц. р. проти В. Ординця і тов.

Розправе проти Ординця і тов. визначна тим, що дійсний бік справи був там майже неспірний. В рішаючих фактичних питаннях було признання і тільки в неістотних для справи напрямках були (психологічно дуже інтересні) розходження між депозиціями деяких свідків. За те виринув на тій розправі цілий ряд юридичних питань великої ваги і основного значіння. Переважно були це питання, що повторялися майже при кожній розправі перед наглим судом, деякі тільки виринули тут у перше. В цілости, вони давали нічим незакриту картину тієї „боротьби за право“, яку доводиться вести нам відносно справи „наглих судів.“

Не стараючися дати дисертації на цю переважну тему, я вважаю за свій обовязок подати читачам „Життя і Права“ до відома ті головні юридичні питання, які були предметом розправи та тези прийняті відносно них колегією оборонців.

II.

В першу чергу, форма і спосіб оповіщення наглих судів має свою проблематику.

Одною з перших тез оборони було, що оголошення при звуках тамборів та труб є конечною передумовою для діяння наглих судів, що тільки там, де ця форма була дотримана, можуть наглі суди відбуватися; що юридично, наглі суди не були оголошені, коли це оголошення відбулося тільки шляхом плякатів. Оборона покликувалася для захисту своєї тези як на виразний текст 431. §. к. п., так і на рацію та ціль установа наглих судів. Метою наглих судів не є і не може бути пімста; нею є тільки відстрашення. Не йде про це, щоб можна поставити перед наглим суд когось, хто не мав свідомости, що якісь вчинки є загрожені наглим судом; але про це, щоб власне цю свідомість поширити якнайбільше, і цею загрозою здержати від цих вчинків. Тому оголошення наглих судів не є виключно формальним актом як н. пр. оповішування законів, але мусить бути оголошенням в матеріальному розумінні, с. т. його метою є, щоб відомість про наглі суди фактично дійшла до якнайширшого загалу.

III.

В тісному звязку з попередною була теза оборони, що квестії приписаного законом оголошення не можна уважати за вирішену „посвідкою“ адміністраційної влади, що оголошення відбулося „в приписаний спосіб“. Оборона стояла на становищі, що тільки суд покликаний рішати, чи оголошення відбулося справді приписаним законом способом; що рішення про це не можна передавати адміністраційній владі; що на всякий випадок, вільно вести протидоказ, що приписаного оголошення не було.

Про юридичні аргументи за цю тезу оборони говорити, — річ зайва. Натомість треба тут вказати на наскрізь практичний підклад, чому оборона ставила свою тезу: вона мала можливість доказати, що у Львові ніколи не було оголошення наглих судів приписаним в 431. §. к. п. способом.

Не від речі буде на цьому місці згадати такий інцидент. Адміністраційна влада предложила була одному судові на провінції (в Чорткові) підписану начальником громади посвідку, що заведення наглих судів було приписаним способом оголошене. Випадково, цей начальник громади був свідком при тій розправі і запитаний, зізнав під присягою, що згаданій посвідки не підписував (він був неграмотний), та що в його громаді ніколи не було оголошення про наглі суди, а була тільки раз оголошена пригадка, що ті суди далі ще ділають.

IV.

Многokrатно виринало питання, як треба обчислювати речинці, про які мова в приписах про наглі суди. Оборона стояла на остановищі, що їх треба обчислювати від моменту до моменту; а не по припису 6. §. Коли н. пр. прокуратор довідався про вчинок о 10. год. ранком, то речинець для обвинувачення починається від цієї 10-ої години, а не аж від слідуєчого календарного дня. Аргументом оборони було м. і. це, що н. пр. нікому ані на думку не прийшлоб приміювати до наглих судів постанову 6. §. к. п. про це, що коли закінчення якогось речинця припадає на свято, тоді за останній день треба уважати найблисший будень.

V.

Як відомо, первісні постанови про наглі суди були змінені законом з 1922. р. а далі декретом з 1927. р. Поминаю тут проблеми, звязані з останнім декретом: проблема дійсности цього декрету є загально відома і тотожна з проблемою дійсности інших, Соймом неодобренних декретів.

Приймаючи навіть, що згаданий декрет обов'язує — оборона стояла на становищі, що ані його постанов, ані постанов закона з 1922. р. не можна приміювати в даному разі. Теза оборони була така: наглі суди були оголошені перед законом з 1922. р., значить, оголошені були такі наглі суди, які існували в часі їх оголошення. Наглі суди в зміслі закону з 1922. р. а тим менше в розумінні декрету з 1927. р. ніколи не були оголошені. Конкретно: змістом оголошення наглих судів в 1918. р. було н. пр. що „зараз після придержання, буде обвинувачений поставлений перед наглим судом“, бо так казав тоді закон, — а не загрожено тоді наглим судом, який знає 14-дневні вступні доходження, бо такий суд по тодішному закону не існував.

Щоби можна приміювати до наглих судів постанови пізнійших законів, требаби поновно оголосити наглі суди, вже після цих новель. Це впливає впрочім з принципу, що *lex retro non agit*.

VI.

Крім інших, дрібнійших, виринуло перед наглим судом одно ще питання засадничого порядку.

Як вже сказано, фактичний стан справи не викликав ніяких сумнівів ні розходжень. Так м. і. було зовсім певне, що обвинувачені, це були члени Укр. Військової Організації, що доконали нападу на пошту з приказу організації та в цілях, які визнавала за свої організація. Приналежність до У. В. О. кваліфікує державна прокуратурія як злочин головної зради з §. 58. к. з., але в даному разі, обвинувачувала В. Ординця і тов. тільки в злочині рабунку, і таким

способом зискувала компетенцію наглого суду (якої не має у відношенню до злочину з § 58, к. з.). Мотивувала вона те своє становище тим, що в даному разі мається конкуренцію двох вчинків, а прокуратура має право потягати перед наглий суд тільки за один із цих вчинків.

Проти цього, поставила оборона тезу, що не може бути й розмови про конкуренцію вчинків там, де якийсь вчинок є видимо тільки засобом для досягнення цілей істотних для злочину з §. 58. к. з. Уступ ц) 58. §. к. з. не залишає в цьому напрямі ніяких сумнівів. Там сказано, що злочин з §. 58. може бути доконаний м. і. „шпіонажею“ або „якимнебудь іншим зверненим на це діланням“. Отже: як шпіонажа перестає бути злочином з 67. §. к. з., а стає злочином з 58. §. к. з., коли вона має служити цілям цього останнього злочину таксамо „кожде інше ділання“ тратить в таких умовах іншу кваліфікацію і стає головною зрадою. Супроти цього, не може бути й речі про вибір поміж конкуруючими (хочби ідеально) вчинками, тільки про таку або іншу кваліфікацію одного вчинку. А кваліфікація не може бути довільна, вона не може залежати від мотивів — скажім — „тактики“, — вона повинна бути все об'єктивним примінованням закона. Одного і тогож вчинку не мож кваліфікувати раз так а другий раз інакше, але все однаково, залежно тільки від його змісту, що відповідає означеним постановам карного закона.

ЮДИКАТУРА ЦИВІЛЬНА.

Оречення Суду найвисшого у Варшаві з 4. жовтня 1927, ч. спр. III Rw. 1835 27, про управління скарбу польської держави до стягання воєнних кредитів, уділених австрійським скарбом горожанам на території Малопольщі.

Бувший Галицький Воєнний Заклад Кредитовий, дотований австрійським державним скарбом, уділював в часі війни, потерпівшим воєнні шкоди, кредити на відбудову, при чому австрійський уряд уважав ці воєнні кредити як задатки на воєнні відшкодування і запевнював, **що в ніякому разі не буде стягати цих кредитів**. І тому у відносних скриптах довжних уміщено уступ, що узискане винагородження за шкоди воєнні буде ужите в цілости, зглядно в часті на сплату сего кредиту.

Спираючися на запевненнях австрійського уряду, що цей воєнний кредит не буде стяганий, брати ті позички люде, котрі понесли воєнні шкоди, шоби бодай в часті відбудуватися у своїм господарстві.

По скінченій світовій війні Польща залишила уділювання кредитів на відбудову і відтак перестала вести акцію.